עין משפט נר מצוה

ח א ב מיי' פי' מהל' שכנים הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף לא:

לא

ואי דלא סמיך היכי משכחת לה? אמר רב פפא בלוקח, אי בלוקח מאי טעמא דרבנן ועוד מאי טעמא דרבי יוסי אפילו משרה וירקא נמי? אמר רבינא קא סברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו, מכלל דר' יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו, אי על הניזק אפי' משרה וירקא נמי? אלא לעולם ר' יוסי נמי על המזיק סבירא ליה והכי קאמר להו רבי יוסי לרבנן: תינח משרה וירקא דהני מזקי הני והני לא מזקי הני, אלא חרדל ודבורים תרוייהו מזקי אהדדי, ורבנן דבורים לחרדל לא מזקי ליה: אי בבינתא, לא משכחא ליה, אי בטרפא הדר פארי; וסבר ר' יוסי על המזיק להרחיק את עצמו והתנן א) רבי יוסי אומר אע"פ שהבור קודמת לאילן לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו אלא לעולם ר' יוסי על הניזק ס"ל ולדבריהם דרבנן קאמר להו: לדידי על הניזק להרחיק את עצמו ואפי' משרה וירקא לא בעי רחוקי אלא לדידכו דאמריתו על המזיק תינח משרה וירקא דהני מזקי הני והני לא מזקי הני אלא חרדל ודבורים תרוייהו מזקי אהדדי ורבנן דבורים לחרדל לא מזקי ליה: אי בבינתא

לא

ואי לא סמיך — אינש היזק למיצר חבירו אפילו בשאין שם דבר הניזוק אית ליה לר' יוסי דאלו שניהן מזיקין הן, היכי משכחת ליה דליסמוך חד מינייהו ברישא הרי חבירו מעכב עליו: **בלוקח.** אחר שעשה זה משרה בתוך שדהו או זרע שם חרדל מכר מחצה שדהו לאחר והלוקח זרע שם ירק או העמיד דבורים: **אמאי מרחיק.** הרי ברשות עשה: **ועוד מאי טעמא דרבי יוסי.** דלא פליג אלא בחרדל וטעמא משום דתרווייהו מזיקין הן, וליפלוג נמי במשרה וירק: **על המזיק להרחיק את עצמו.** ואף על פי שמתחלה עשה ברשות: **אי בבינתא.** גרעין הזרע:

לא

ב) **לגלוגי** חרדל. פי' הקונטרס פרחים ובערוך פירש גרעין ותרווייהו אין נראה לר"י דהא קאמרי רבנן דבורים לחרדל לא מזקי אי בבינתא כו' אי בטרפא כו' משמע דלא פירש רבי יוסי בדבריו מה הן מזיקין ולכך היו מסתפקין אי בבינתא כו' ונראה לר"י דלגלוגי הם עלים והשתא לא פירש רבי יוסי מה הם מזיקות לכך אמרו ליה רבנן אי בבינתא כו' וא"ת מכל מקום הרי הן מזיקין לחרדל שיאכלו הפרחים ויש לומר שהפרחים אינן כ"א מעט וביום או יומים שיעמדו אין יכולין להזיק: **ואי** לא סמיך היכי משכחת לה. פר"י בשלמא לאביי דאמר סמיך אתי שפיר דמיירי שסמך בעל דבורים תחילה ואע"ג דהשתא קס"ד דדבורים נמי מזקי לחרדל לכ"ע מכל מקום סברי רבנן דעל המזיק שני דהיינו בעל חרדל להרחיק את (א) כל ההרחקה כמו גבי בור דאם סמך הראשון על המיצר השני מרחיק כל ששה טפחים ורבי יוסי סבר כיון דדבורים מזקי חרדל ועשה קלא שלא כהוגן שסמך על המיצר שזה עתיד לסוף לזרוע חרדל אע"פ שבדין אינו יכול למונעו שלא יסמוך מ"מ קלא שלא כהוגן עושה וגם בעל חרדל יכול לסמוך ולא דמי לבור דהתם משום דמרפי ליה לארעיה ומזיק השני בידים לכותל בורו של ראשון לכך על השני להרחיק כל ההרחקה אבל הכא לא אלא לרבא דאמר לא סמיך היכי משכחת לה דבעל החרדל ירחיק כל ההרחקה לרבנן ולרבי יוסי לא ירחיק כלל דכיון דתרווייהו מזקי אהדדי על כל אחד ואחד להרחיק חצי ההרחקה ואפילו סמך בעל דבורים תחלה יש לו לסלקם הואיל ושלא כדין סמכם אמר רב פפא בלוקח שזרע חרדל ומכר חצי שדהו והלוקח העמיד דבורים וסברי רבנן כדמסיק דדבורים לא מזקי לחרדל ועל המזיק להרחיק את עצמו אף על פי שסמך בהיתר אע"ג דגבי אילן כשסמכו בהיתר אמרי דלא יקוץ הני מילי אילן שעשוי לעמוד שנים רבות ואיכא הפסד מרובה אבל משרה כרישין וחרדל לא דהכי נמי אמרינן גבי אילן אם הבור קדם קוצץ ונותן דמים אע"ג דסמך אילנו באיסור ובשאר דברים הנסמכים באיסור אינו נראה שיתנו דמים אלא טעמא דלהפסד מרובה חששו ורבי יוסי סבר דדבורים מזקי לחרדל וצריך בעל דבורים להרחיק כל ההרחקה כיון דבעל חרדל לא עשה כלל שלא כהוגן ומשום הכי נמי לא בעי לאוקמי כשסמך בעל דבורים תחלה ובלוקח ולא היה צריך לדחוק ולומר דלרבנן על המזיק להרחיק אע"פ שעשה בהיתר מה שאינו גבי אילן ובור וגם לא יצטרך לומר דלרבנן דבורים לא מזקי לחרדל ופליגי ארבי יוסי דא"כ כיון דבעל דבורים סמך בהיתר ולא עשה שלא כהוגן לא היה מתיר רבי יוסי לבעל חרדל לסמוך ואם תאמר נוקי פלוגתייהו בלא לוקח דלרבנן דדבורים לא מזקי לחרדל צריך בעל חרדל להסיר ולהרחיק כל ההרחקה אע"פ שסמך תחלה ולרבי יוסי כיון דתרווייהו מזקי אהדדי אין לבעל החרדל להרחיק כל ההרחקה אלא החצי וי"ל דמתיר בחרדל משמע דמתיר לגמרי לסמוך אי הכי מאי טעמא דרבנן כיון דבהיתר נסמכו משרה וכרישין למה צריך להרחיקן כשבאו ירק ובצלים וכ"ש חרדל למה ירחיקוהו כשבאו דבורים כיון שגם הם מזקי דס"ד דדבורים נמי מזקי לחרדל לכ"ע ועוד מ"ט דרבי יוסי דלא פליג אלא בחרדל משום דדבורים נמי מזקי לחרדל אפילו משרה וירק כיון שנעשה המשרה בהיתר לא יצטרך להרחיקה כמו גבי אילן ובור ומשני רבינא לעולם בלוקח וקא סברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו אע"פ שעשה בהיתר והכי על בעל החרדל להרחיק שהוא ג) מזיק ופריך כיון דשמעינן ממילתא דרבינא שהדבורים אינם מזיקים לחרדל דלכך נתנו רבנן הרחקה על בעל החרדל מכלל דרבי יוסי סבר על הניזק להרחיק עצמו מדשרי סמיכת חרדל אע"פ שהוא מזיק ולא ניזק א"כ אפילו משרה וירק נמי וה"ה דה"מ לאקשויי (ב) דברייתא בהדיא משמע שהדבורים מזקי נמי לחרדל דקתני ואוכלות לגלוגי חרדלי אלא ניחא ליה למינקט קושיא דאפי' משרה וירק נמי משום להתחיל כבר להקשותה (ג): **מכלל** דסבר רבי יוסי על הניזק להרחיק וכו'. נ"ל לפירוש זה דזה המקשה אינו אותו שהקשה בתחלה ואי לא סמיך היכי משכחת לה דהא לדידיה הוה ניחא ליה לאביי דאמר סמיך ולא הוה קשה ליה מידי וסבר רבי יוסי על הניזק כו' ונ"ל שהמקשה הראשון הוה ידע שפיר המסקנא דדבורים לחרדל לא מזקי לרבנן אבל המקשה הזה לא ידע להכי פריך מכלל דסבר רבי יוסי כו' והקשה כיון דלרבנן חשיב בעל דבורים ניזק ולא מזיק שמצריכין לבעל חרדל להרחיק אף על גב שהם מזיקין לחרדל מכל מקום כיון דסמך בהיתר לא חשיב מזיק ועל בעל חרדל להרחיק א"כ גם לרבי יוסי חשיב ניזק ואפ"ה מותר לסמוך לבעל החרדל א"כ סבר דעל הניזק להרחיק את עצמו אי הכי אפילו משרה וירק נמי כן דאין סברא דלרבי יוסי חשיב בעל דבורים מזיק אע"פ שסמך בהיתר משום שעשה קלא שלא כהוגן ולרבנן לית להו האי סברא דאין סברא כלל דלפלוגינהו בהכי ומשני לעולם רבי יוסי על המזיק ס"ל וחשיב בעל דבורים מזיק אע"ג שסמך בהיתר כיון שעשה קלא שלא כהוגן בסמיכתו ורבנן נמי הוו מודו ליה בהך סברא אי הוו סברי דדבורים מזקי לחרדל אלא דס"ל דדבורים לא מזקי לחרדל ולכך מרחיק בעל החרדל וכמסקנא זו יש לפרש תחלת הסוגיא לדברי המקשה דפריך ואי לא סמיך היכי משכחת לה דבשלמא אי סמיך (ד) כדמסקינן השתא ולא כמו שפי' לפ"ה שיחלקו (ה) דלרבנן הוו דבורים כמו ירק כיון שנסמכו בהיתר אע"ג שגם הם מזיקין לחרדל כשיבא ור' יוסי מתיר לסמוך החרדל מפני שבעל הדבורים עשה קלא שלא כהוגן: (לעיל) **וסבר** ר' יוסי על המזיק כו'. לקמן על מקומה הוה ליה לאקשויי אלא משום דאיצטריך ליה לפרש הכא דסבר רבי יוסי דעל המזיק להרחיק את עצמו אסקוה לכולה מילתא הכא ובלוקח דהכא אי אפשר לפרשו כפירוש רבינו חננאל דפי' באדם שלוקח משרה וטוענין ללוקח דא"כ למה ירחיק המשרה כשיבא שם ירק כיון שטוענין לו שהמוכר קנה סמיכה זו אלא צריך לפרש בלוקח כמו שפירש בקונטרס או כר"י בר' מרדכי כך פי' ר"י כל הסוגיא לפי שיטת רש"י וקשה לו מה הולך לחלק בדוחק בין לוקח דאילן ללוקח דמשרה ועוד דלמה המתין להביא משנה זו דמשרה וירק באחרונה המוקדמין במשנתנו ועוד דקתני בתוספתא (פ"א) רבי יוסי מתיר בחרדל שאומר לו כדרך שעשית בתוך שלך כך אני עושה בתוך שלי משמע דבעל דבורים סמך תחלה ומפרש רבינו תם ורבינו חננאל דהכי גרסינן אלא אמר רבינא קסברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו והשתא הדר ביה מכל שינויי דלעיל דודאי בכולהו מודה רבא דכי ליכא כותל או ירק דסמיך משום דקא סברי רבנן דדוקא על המזיק להרחיק את עצמו דהיינו כי איכא דבר הניזוק אבל כי ליכא דבר הניזוק לא מקרי הסומך מזיק ולא אסר רבא לסמוך אפי' לרבנן אלא דוקא בור משום טעמא דכל מרא ומרא דקא מחית מרפית לארעאי ולהכי חשוב הסומך מזיק אפילו כי ליכא בור וכיון דלרבנן נמי סמיך אתי שפיר פלוגתייהו כדפרישית לעיל אליבא דאביי ולכך הדר ביה ולא מוקי בלוקח וכגון שסמך בעל דבורים תחלה משום דא"כ לא היה מתיר ר"י לסמוך לבעל החרדל כיון דבעל הדבורים לא עשה כלל שלא כהוגן ודוקא בדסמיך בלא לוקח שעשה קלא שלא כהוגן בעל הדבורים מתיר רבי יוסי לבעל החרדל לסמוך כדפרישית לעיל ולפי זה אתי שפיר דלמסקנא זו לא נצטרך לחלק בין לוקח האילן ללוקח משרה ולהכי המתין נמי כדי להביא מתניתין דמשרה משום דמינה צריך לחזור מכל שינויי דלעיל ואתי נמי שפיר דמיירי שסמך נמי בעל דבורים תחלה כמו שמוכח בתוספתא:

ה"ג

רבינו גרשום

ואי לא סמיך. היכי משכחת לה דיכולין אלו לטעון הכי זה כנגד זה אנא סמיכנא ואת הרחק והלא אין סומכין אפי' כי ליכא עדיין היזקא לחבריה אלא מדיכולין לטעון הכי ש"מ דסמיך. לא לעולם בעלמא לא סמיך והכא מאי טעמא סמיך בלוקח שלקח מן אחד מקום חרדל ושני לקח שאר מקום השדה והכניס שם דבורים ומש"ה לא מצי מעכבי זה לזה לטעמיה דר' יוסי דבעל חרדל טעין אנא לא מרחקנא דאתינא מכח דמוכר הסמך ברשות בתוך שלו. אבל את הרחק את דבורך דמזקי לחרדלאי. ובעל דבורים טעין את מזקת לי טפי מדאנא מזיקנא לך: אי הכי כדתרצת בלוקח מאי טעמא דפליגי רבנן עליה דר' יוסי דמחייבי להרחיק החרדל הואיל ולוקח הוא וברשות סמך. ועוד קושיא אחריתי כיון דאוקמת לה בלוקח מאי טעמא מתיר ר' יוסי בחרדל לחודיה ומודה לרבנן במשרה וירק ליפלוג נמי עלייהו במשרה וירק דלא צריך להרחיק הואיל בלוקח הוא וברשות סמך המוכר המשרה והירק והשומים לעולם בלוקח ומאי דאמרת מאי טעמא דרבנן דאמרי מרחיקין חרדל ולא סמיך משום דסבירא להו דעל המזיק רמי להרחיק עצמו שלא יזיק אע"ג דברשות סמך דמתוך ששורין פיהם מחריפות החרדל חוזרות ואוכלות את דובשן. ומקשי' מכלל דר' יוסי דפליג עלייהו סבר על הניזק להרחיק דיכול לומר מזיק לניזק הרחק עצמך מפני שלא תזוק ולהכי מתיר בחרדל ודבורים א"כ מאי שנא ממשרה וירק דלא פליג על רבנן כי היכי דפליג בחרדל. אלא ודאי מסתברא ר' יוסי סבר דעל המזיק רמי להרחיק דלא סמיך כרבנן וכי תימא א"כ מאי טעמא דר' יוסי דמתיר גבי חרדל לחודיה לסמוך ופליג עלייהו אמשרה וירק משום דהכי קאמר להו ר' יוסי לרבנן בשלמא להנך תרתי במשרה ושומין מודינא לכו דעל המזיק להרחיק משום דהן מזיקין את הירק ואת הבצלים והם לא מזקי למשרה ושומין אבל גבי חרדל ודבורים דזה מזיק זה וזה מזיק זה פליגנא עלייכו דלא צריך חד מינייהו להרחיק טפי מחבריה ואמרי ליה רבנן לר' יוסי ל"ש בין חרדל למשרה וירק דכולן מזיקין ולא ניזוקין דהחרדל מזיק לדבורים מתוך חריפות החרדל דאכלי דבורים מכחשו הדבש אבל דבורים לא מזקי לחרדל אמאי אמרת אי משום בינתא (בעתא בצתא) גרעינין דחרדל ליכא למיחש דאכלי ליה דבורים דכיון דהן דקין מאד לא משכחי להו דבורים ואי בטרפא כלומר אם תאמר שאוכלין העלין של חרדל מאי איכפת ליה הדר פארי. חוזר וגדל ולהכי סבירא להו גבי חרדל ודבורין כגון משרה וירק: וזה נוטע בתוך שלו. אע"ג דמזיק לבור של חבירו דאי בעי בעל הבור דהוי ניזק להרחיק ירחיק דהאי לא יניח שלא יטע בתוך שלו אע"ג דמזיק ליה אלמא דסבר ר' יוסי דעל הניזק רמי להרחיק את עצמו: אלא לעולם ר' יוסי ודאי [ס"ל] על הניזק להרחיק וכי תימא א"כ מאי טעמא דמודה לרבנן במשרה וירק דמסברי דעל המזיק רמי לא תימא דמודה להו אלא לדבריהן דרבנן קאמר לדידי אפי' משרה וירק נמי לא צריך להרחיק משום דסבירא לי דעל הניזק להרחיק אלא לדידהו וכו':

מסורת הש"ס

א) לקמן כה: ב) שייך לע"א: ג) מזיק:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואי לא וכו' להרחיק את עצמו כל הרחקות: (ב) בא"ד לאקשויי דברייתא: (ג) אחר ד"ה ואי לא נ"ל ד"ה וסבר ואח"כ ד"ה מכלל וכו' וג' דבורים אגו הד"א ואח"כ נ"ל ד"ה לגלוגי: (ד) בא"ד אי סמיך פליגי כדמסקינן וכו': (ה) בא"ד שיחלקו כוס דלרבנן כנ"ל:

---

* וכית נמצא המזיק או החרדל על המיצר

* דאם מדובר בזוקה גם במרה אין צריך להרחיק

נושא

① והסביר את ר' יוסי וחכ' שמסוף עמ' א' - שאר חולקים רק במקרה של החרדל ודבורים

② על מי חל חובת הרחקה:
- על המזיק להרחיק את עצמו
- על הניזק להרחיק את עצמו

מבנה

"לעולם" ◇ 1-2

ויי - ר' יוסי

שלבים בהבנת ר' יוסי (וחכ')

על המזיק/על הניזק להרחיק את עצמו (לפ' ר' יוסי)

* אולי גם הכרישין והחרדל